

Пропозиції УАА щодо проекту судової реформи

Олена ПЕРЕПЕЛИНСЬКА,
Українська Арбітражна Асоціація,
ЮФ Sayenko Kharenko

Українська арбітражна Асоціація направила Раді з питань судової реформи свої пропозиції щодо внесення додаткових змін до процесуальних кодексів та деяких законодавчих актів України з питань судового контролю та підтримки міжнародного арбітражу. Ці пропозиції були розроблені на підставі ретельного аналізу відповідного законодавства та практики України та інших країн створеною у 2013 р. робочою групою УАА, до якої увійшли представники широких юридичних кіл, в т.ч. українських та міжнародних юридичних фірм Asters, Arzinger, Avellum Partners, Baker&McKenzie, Chadbourne&Parke, CMS Cameron McKenna, Integrites, Lavrynovych&Partners, Sayenko Kharenko. Працювала група під керівництвом члена правління УАА О. С. Перепелинської.

Восени 2014 р. робоча група УАА завершила перший етап підготовки проекту змін до деяких законодавчих актів України щодо питань судового контролю та підтримки міжнародного комерційного арбітражу (далі – *Проект*). Їх розроблено з метою підвищення ефективності судового контролю щодо міжнародного комерційного арбітражу в Україні, що сприятиме формуванню проарбітражної практики державних судів та створенню позитивного іміджу України як юрисдикції, дружньої до арбітражу. А це, в кінцевому рахунку, сприятиме подальшому розвитку міжнародного комерційного арбітражу в Україні, підвищить привабливість нашої країни як місця арбітражу, а також зменшить навантаження на державні суди у складних спорах за участю іноземних осіб та «відтік» таких спорів у іноземні юрисдикції.

Найбільш значущі зміни до законодавства України, які пропонуються Проектом, та проблеми, які вони мають розв'язати, наведено нижче.

Українська Арбітражна Асоціація

Процедура для скасування, визнання та виконання арбітражних рішень

Проектом передбачається встановлення особливої процедури для визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні незалежно від місця арбітражу, а також процедури для скасування рішень та постанов міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України.

На даний час ці питання частково регулюються положеннями розд. VII-1 «Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів» та розд. VIII «Про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні» Цивільного процесуального кодексу України, проте вони не враховують специфіку міжнародного комерційного арбітражу та є очевидно недостатніми.

Зменшення кількості судових інстанцій

Проектом передбачає зменшення кількості судових інстанцій у розгляді таких справ до двох – Апеляційний суд Києва та ВССУ.

Як показав досвід останніх років, введення у 2005 р. додаткової судової інстанції (загальні місцеві суди) значно погіршило ефективність судового контролю щодо арбітражу з точки зору його якості та часу, що витрачається на нього державними судами. До 2005 р. ситуація була значно краща: такі справи розглядалися лише апеляційними судами та Верховним Судом України. Тож є всі об'єктивні передумови повернутися до цієї моделі як більш ефективної.

Визначення тільки одного апеляційного суду для розгляду відповідних клопотань дозволить покращити якість судової практики у таких справах, сконцентрувати знання та досвід з вирішення специфічних питань у сфері міжнародного арбітражу в одному суді, рішення якого могли б бути оскаржені лише до ВССУ. Крім цього, часові рамки відповідних судових проваджень стали б більш прогнозованими для сторін у порівнянні, наприклад, з ситуацією, коли такі клопотання розглядаються всіма апеляційними судами України, навантаження яких може суттєво відрізнятися, що впливає на строки розгляду справ.

Що ж стосується визначення такого суду, то найбільше на цю роль підходить Апеляційний суд Києва. Саме

він розглядав чи не всі справи щодо скасування рішень обох існуючих в Україні постійно діючих арбітражних установ (МКАС та МАК при ТПП України), які знаходяться у Києві. Крім того, саме цей суд розглядає значну кількість справ щодо надання дозволу на виконання арбітражних рішень, а відтак, має найбільший досвід у реалізації функцій контролю щодо міжнародного арбітражу.

Найважливішою матеріально-технічною базою та географічне розташування є додатковими аргументами на користь визначення саме цього суду для розгляду справ, пов'язаних з міжнародним арбітражем. Додатково це дозволило б позбутися юрисдикційних проблем, які часто виникають у випадку подання заяви про надання дозволу на виконання арбітражного рішення за місцем знаходження активів боржника, особливо коли єдиним таким активом є корпоративні права у господарських товариствах, зареєстрованих в Україні.

В одному провадженні

З метою процесуальної економії Проектом передбачена можливість розгляду клопотань про скасування та про визнання та виконання арбітражного рішення в одному судовому провадженні, адже підстави для скасування рішення та для відмови у його визнанні та виконанні однакові. Крім того, обидві категорії справ, згідно з

Проектом, повинні розглядатися Апеляційним судом Києва.

У 2-місячний строк

Проектом встановлюється однаковий строк для обох проваджень у Апеляційному суді Києва – 2 місяці. Проте цей строк зупинятиметься у випадку виникнення необхідності вручення судових повісток та документів згідно з міжнародними договорами України.

Можливість оспорування арбітражного рішення

Як і в багатьох розвинутих арбітражних юрисдикціях, Проектом пропонується надати сторонам право виключити у арбітражній угоді можливість оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу в державному суді. У випадку реалізації такого права судовий контроль буде здійснюватися лише у процесі розгляду клопотання про визнання та виконання арбітражного рішення.

З огляду на вже згадану однаковість підстав для відмови у визнанні та виконанні та для скасування арбітражного рішення така ситуація не порушуватиме жодних прав сторони, проти якої таке рішення постановлено, а лише зменшить кількість судових проваджень, у яких вона може ці права реалізувати. Це також матиме позитивний ефект для просування України як місця арбітражу.

Усунення деяких термінологічних суперечностей

Крім того, Проектом усуваються термінологічні суперечності у питанні скасування рішень міжнародного комерційного арбітражу та третейських судів та запроваджується вживання єдиного терміну «оспорювання», який використовується у ст.34 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (відповідно до Типового закону ЮНСІТРАЛ), та який суттєво відрізняється від терміну «оскарження».

Заповнення прогалів у регулюванні процедури

Проектом встановлюється процедура прийняття судом рішень щодо постанов міжнародного арбітражу, винесених з питання попереднього характеру про те, що він має компетенцію (ч.3 ст.16 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»), яка на даний час не врегульована.

Пропонується встановити процедуру реалізації судом положень ч.4 ст.34 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», згідно з якими суд, якщо визнає це належним, може зупинити провадження про оспорювання рішення міжнародного комерційного арбітражу на встановлений ним строк з тим, щоб надати складу міжнародного комерційного арбітражу можливість відновити арбітражний розгляд або вжити інших дій, які, на думку складу міжнародного комерційного арбітражу, дадуть можливість усунути підстави для скасування його рішення.

Усунення суперечностей у питаннях відводу державного суду

Проектом усуваються суперечності у чинному процесуальному законодавстві України щодо вирішення ситуацій, коли до суду подано позов з питання, що є предметом арбітражної угоди. На даний час процесуальні кодекси (п.5 ч.1 ст.80 ГПК та п.6 ч.1 ст.207 ЦПК) вирішують це питання по-різному. Проект передбачає, що у такій ситуації суд залишає позов без розгляду, якщо від відповідача не пізніше подання ним першої заяви щодо суті спору надійшли заперечення проти рішення спору в суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є не дійсною, втратила чинність або не може бути виконана. Це відповідає положенням ст.8 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та ч.3 ст.ІІ Нью-Йоркської конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень.

При цьому з метою формування загального підходу судів до виконання та тлумачення арбітражної угоди Проект встановлює, що будь-які неточності у тексті арбітражної угоди та/або сумніви сторін щодо її дійсності, чинності та виконаності повинні тлумачитися судом на користь її дійсності, чинності та виконаності. Це сприятиме формуванню проарбітражного характеру

судової практики, наприклад, коли арбітражна угода має певні недоліки, які можуть бути усунуті шляхом її тлумачення (скажімо, неточність у назві арбітражної установи).

Проблема добровільного виконання арбітражних рішень

Проектом вирішується проблема добровільного виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу. З огляду на діюче валютне регулювання, на даний час в Україні неможливо добровільно виконати арбітражне рішення, якщо вказана у ньому сума виражена в іноземній валюті, адже окрім самого арбітражного рішення, платник зобов'язаний надати своєму обслуговуючому банку виконавчий документ, а останній можна отримати тільки після визнання та виконання арбітражного рішення у державному суді.

Оскільки Проект не має на меті зміну чинного валютного регулювання в Україні, у якості компромісного варіанту пропонується спрощена процедура видачі таких виконавчих документів за заявою боржника, що обмежує судовий контроль лише питаннями публічного порядку та арбітражності. При цьому така спрощена процедура містить механізми для запобігання можливим зловживань з боку недобросовісних боржників, які можуть намагатися спеціально отримати відмову, та для забезпечення інтересів кредиторів, які, за логікою, не повинні брати участь у такій спрощеній процедурі і, відповідно, не матимуть можливості вчасно зреагувати на такі зловживання.

Вирішення проблеми валюти стягнення

Проектом вирішується проблема валюти стягнення за арбітражним рішенням. Згідно з діючими нормами ЦПК, суд у ухвалі про надання дозволу на виконання арбітражного рішення має визначити суму стягнення у національній валюті за курсом НБУ на день постановлення ухвали. Це означає, що в національній валюті вказується і сума у виконавчому листі, а потім проводиться стягнення виконавчою службою.

Але в переважній більшості випадків у іноземному стягувача немає рахунку в гривні в українському банку, тому він не може отримати гроші від виконавчої служби. Крім того, додаються валютні ризики, пов'язані з конвертацією суми боргу у національну валюту України. Проектом передбачено, що конвертація суми, що підлягає стягненню за арбітражним рішенням, у валюту України або вільноконвертовану валюту відбувається виключно за заявою стягувача.

Стягнення відсотків за арбітражним рішенням

Проектом також врегульовано питання стягнення відсотків річних за арбітражними рішеннями. Це стане ефективним стимулом для добро-

вільного виконання арбітражного рішення і спонукає боржника не затягувати з оплатою. Проект встановлює повноваження суду та порядок визначення суми відсотків, що підлягають стягненню на дату постановлення ухвали про визнання та виконання арбітражного рішення.

Спеціальні ставки судового збору

Проект містить положення щодо ставок судового збору, зокрема:

1) за розгляд клопотань про скасування рішень та постанов міжнародного комерційного арбітражу – в розмірі 2% ціни позову, заявленого у арбітражному провадженні, але не менше 12 та не більше 120 розмірів мінімальної заробітної плати;

2) за розгляд клопотань про визнання та виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу – 1 розмір мінімальної заробітної плати.

Загальний підхід до підстав звільнення від доказування

Проект встановлює загальний підхід до підстав звільнення від доказування у зв'язку з вирішенням спору міжнародним арбітражем: обставини, встановлені резолютивною частиною рішення третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, щодо якого в Україні постановлено судове рішення про видачу виконавчого документу на примусове виконання, про визнання та виконання або про відмову у скасуванні такого рішення, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі сторони.

Усунення суперечностей щодо арбітражності

Проектом усуваються суперечності у законодавстві України щодо арбітражності спорів та встановлюється загальне правило, що сторони мають право передати спір, який підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства чи підвідомчий господарським судам, та щодо якого сторони можуть укласти мирову угоду, на розгляд третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, крім випадків, встановлених законом. На даний час такі випадки для міжнародного комерційного арбітражу встановлені у Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж», а для третейського розгляду – у Законі «Про третейські суди».

Висновок

З повним текстом проекту можна ознайомитись за нещодавно оновленому сайті УАА: www.arbitration.kiev.ua.

У найближчі плани робочої групи УАА входить розробка положень, покликаних заповнити наявні прогалини у законодавчому регулюванні таких питань, як порядок застосування та види запобіжних заходів на підтримку міжнародного арбітражу, порядок надання державними судами сприяння в отриманні доказів для арбітражного провадження.

Офіційний переклад рекомендацій МАЮ щодо представництва сторін у міжнародному арбітражі

Члени Української арбітражної Асоціації (УАА) увійшли до складу робочої групи з підготовки офіційного тексту українською мовою рекомендацій Міжнародної асоціації юристів (МАЮ) щодо представництва сторін у міжнародному арбітражі (*далі – Рекомендації*), прийнятих МАЮ 25 травня 2013 р.

Незважаючи на популярність міжнародного арбітражу, ще до недавнього часу поведінка представника сторони у міжнародному арбітражі уніфіковано ніяким чином не регулювалася. З огляду на це, представники сторін керувалися своїми національними правилами. Однак національні правила професійної етики суттєво відрізняються, і це створювало багато труднощів як на міжнародному, так і на національному рівні.

Рекомендації МАЮ роз'яснюють суперечливі питання стосовно представництва сторін. Вони ґрунтуються на постулаті, що представники сторін будуть діяти порядно і сумлінно, не будуть вживати заходів, спрямованих на необґрунтоване затягування або збільшення витрат, в т.ч. вдаватися до тактики, спрямованої на перешкоджання арбітражному розгляду.

При цьому Рекомендації не обмежують гнучкість, властиву міжнародному арбітражу – сторони та склад арбітражного суду можуть адаптувати їх до конкретних обставин кожного арбітражного провадження.

До складу робочої групи з підготовки офіційного перекладу Рекомендацій увійшли член правління УАА **Олена Перепелинська** (Savenko Kharenko) та члени УАА **Ігор Сюсель** і **Ксенія Погружалська** (Baker & McKenzie CIS). Переклад опублікований на сайті МАЮ, а також доступний на нещодавно оновленому сайті УАА: www.arbitration.kiev.ua.

Довідка: Українська арбітражна Асоціація є неприбутковою громадською організацією, яка об'єднує українських та іноземних фахівців та вчених у сфері міжнародного арбітражу. Метою діяльності УАА є, зокрема, сприяння створенню позитивного іміджу України як місця арбітражу для вирішення комерційних спорів шляхом розвитку взаємовигідного співробітництва фахівців України та інших країн у галузі арбітражу, а також вдосконалення та популяризація арбітражу в Україні.